

Publicerad av

Nationella centret för utbildningsutvärdering 2020

Publikationens namn

Utbildningsvägar för invandrare – Utvärdering av utbildningen i läskunnighet inom det fria bildningsarbetet, den grundläggande utbildningen för vuxna och de flexibla språkkunskapskraven inom yrkesutbildningen

Författare

Raisa Hievanen, Tarja Frisk, Hanna Väättäinen, Kirsi Mustonen, Juha Kaivola, Arja Koli, Sari Liski, Virva Muotka, Anu Wikman-Immonen

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) genomförde 2019–2020 en utvärdering där man granskade effekterna av de reformer som syftar till att försnabba invandrarnas utbildningsvägar inom utbildningen i läskunnighet inom det fria bildningsarbetet, den grundläggande utbildningen för vuxna och yrkesutbildningen. Utvärderingsfrågorna var:

- Hur fungerar utbildningsvägarna för invandrare?
- Motsvarar utbildningen i läskunnighet inom det fria bildningsarbetet, den grundläggande utbildningen för vuxna och yrkesutbildningen de mål som ställts upp för reformen?
- Vilka faktorer främjar och förhindrar att invandrarnas utbildningsvägar fungerar?

Utvärderingsresultaten bygger på fyra typer av material: enkäter riktade till undervisnings- och utbildningsanordnare, lärarenkäter, material från diskussionsgrupper och material från webinarier. Av de som ingick i målgruppen för anordnarenkäten svarade 67 anordnare av fritt bildningsarbete (38 % av alla anordnare), alla 47 anordnare av grundläggande utbildning för vuxna och 73 anordnare av yrkesutbildning (73 % av alla anordnare) på enkäten. Lärarenkäten besvarades av 62 lärare inom det fria bildningsarbetet, 197 lärare inom den grundläggande utbildningen för vuxna och 711 lärare inom yrkesutbildningen. Sammanlagt deltog 116 personer i diskussionsgrupperna och 106 personer i webinarerna.

Enligt utvärderingsresultaten har läroanstalterna för fritt bildningsarbete anpassat sig väl till den nya utbildningsuppgiften. Den förnyade strukturen för den grundläggande utbildningen för vuxna har förenhetligt och förtydligt undervisningen på nationell nivå. Till följd av flexibla krav på språkkunskaper inom yrkesutbildningen kan man komma in på en yrkesutbildning med svagare språkkunskaper än tidigare.

Anordnarna bedömde att lagstiftningen om de utvärderade utbildningarna samt deras grundläggande dokument stöder genomförandet av invandrarnas utbildningsvägar. De studerandes utbildningsvägar är individuella och i regel beaktar de studerandenas utgångsnivå i fråga om kunnande.

Enligt utvärderingens resultat fungerar statsandelssystemen för utbildning i läskunnighet väl inom det fria bildningsarbetet och den grundläggande utbildningen för vuxna. Däremot stöder finansieringssystemet för yrkesutbildningen inte invandrarnas utbildningsvägar. Aktörerna inom samtliga tre utbildningsformer behöver mer resurser för att kunna möta de behov som invandrarstuderande har. Å andra sidan utnyttjar anordnarna av utbildning i läskunnighet inom det fria bildningsarbetet och yrkesutbildning inte alla möjligheter till finansiering av utbildning som finansieringssystemen erbjuder.

Att invandrarstuderandenas kompetens och studieberedskap är heterogen är en utmaning inom alla utbildningar som granskades. Anordnarna borde fästa uppmärksamhet vid att den som valts till studierna har realistiska möjligheter att uppnå sina personliga mål i studierna. En enhetlig bedömning av studerandens kompetens medför också utmaningar både inom utbildningarna och när studeranden flyttar från en utbildning till en annan. Det är svårt att bedöma läroresultaten från utbildningen i läsfärdighet inom det fria bildningsarbetet och nivån på de studerandes kompetens i utbildningens slutskede, eftersom utbildningens mål inte har fastställts med hjälp av kriterier. Mellan anordnarna av grundläggande utbildning för vuxna förekommer det i sin tur tolkningsskillnader mellan målen för det inledande skedet och det läskunnighetsskede som ingår där, bedömningen av kompetensen och förutsättningarna för övergången till slutskedet. Således har alla studerande som inleder studier i slutskedet av den grundläggande utbildningen för vuxna inte tillräckliga färdigheter för att genomföra studierna. Man kan anta att dessa utmaningar i bedömningen återspeglas på utbildningsvägen även när de studerande går vidare till yrkesutbildningen, där bristerna i de studerandes språkkunskaper och studiefärdigheter är en utmaning för lärarna.

Samarbetet mellan utbildningsanordnarna som granskades i utvärderingen och arbets- och näringsbyråerna, kommunerna, kompetenscentren för invandrare, integrationsutbildningen och även deras samarbete med varandra fungerar i huvudsak då det förekommer samarbete. Å andra sidan deltar många lärare inte i samarbetet. För alla utbildningsformer krävs också ytterligare satsningar för att stärka samarbetsnätverken och etablera verksamhetsmodellerna.

De slutsatser som utvärderingsgruppen drar av resultaten av hela utvärderingen är att det för att göra utbildningsvägarna för invandrare smidigare är viktigt att stärka de grundläggande kunskaperna hos studerande med invandrarbakgrund och förtydliga uppgiftsfördelningen mellan utbildningsformerna.

Följande slutsatser och rekommendationer presenteras som grund för utvecklingsarbetet.

1. En smidig utbildningsväg förutsätter klarare ansvar för olika utbildningsformer och säkerställande av studerandenas grundläggande kunskaper

I ljuset av utvärderingsresultaten verkar det finnas skillnader i utbildningsanordnarnas uppfattningar om utbildningens mål och om hurdant kunnande studeranden ska ha i början och slutet av utbildningen. Detta försvårar att invandrarstuderande går vidare på sin utbildningsväg på ett flexibelt och ändamålsenligt sätt.

Rekommendationer

- Utvärderingsgruppen rekommenderar att undervisnings- och kulturministeriet och arbets- och näringsministeriet fortsätter dialogen med aktörerna på utbildningsfältet för att skapa en gemensam förståelse för de olika utbildningsformernas roll i att utbilda invandrare.
- Som en del av dialogen vore det också bra att fundera över om de inledande studierna i den grundläggande undervisningen för vuxna också skulle gynna dem som deltar i integrationsutbildningen, även om deras mål inte är att slutföra hela den grundläggande utbildningens lärokurs. Till exempel skulle studier i grunderna i matematik stöda de studerandes vardag.
- Utvärderingsgruppen föreslår att man vid sidan av stödet för flexibla utbildningsvägar ser till att aktörerna fortfarande har en uppfattning om ansvaret för utbildning i allmänbildande grundläggande kompetens.
- Utbildningsstyrelsen bör säkerställa att målen för olika utbildningsstadier och utbildningar ligger i linje med varandra så att övergången från en utbildning till en annan är smidig och studerandes kompetens är på en tillräcklig nivå under utbildningsvägens övergångsskeden.

2. Att bygga ändamålsenliga utbildningsvägar kräver att studerandeprofilerna i olika läskunnighetsutbildningar förtydligas

Målen och målgruppen för utbildningen i läskunnighet inom det fria bildningsarbetet och den grundläggande utbildningen för vuxna är tolkningsbara och delvis överlappande. Det förekommer olika åsikter om utbildningens målgrupper, vilket bland annat återspeglas i vilken utbildningsväg arbets- och näringsbyrån eller andra instanser som handleder studerande styr studeranden till. Det återspeglas också i regionala lösningar för vilken instans som ordnar utbildningen i läskunnighet. Studerandens integrationsstatus samt den regionala tillgången till utbildningsplatser avgör också till vilken utbildning den studerande slutligen hänvisas.

Rekommendationer

- Utvärderingsgruppen rekommenderar att undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen förtydligar studerandeprofilerna inom det fria bildningsarbetets läskunnighetsutbildning och den grundläggande utbildningen för vuxna. Utvärderingsgruppen anser det vara viktigt att förtydligandet görs i nära samarbete med arbets- och näringsministeriet, så att de instanser som styr utbildningen förstår och tolkar den primära målgruppen för varje utbildning på ett enhetligt sätt.

- Som ett alternativ till att göra studerandeprofilerna tydligare föreslår utvärderingsgruppen att man borde fundera på möjligheten att invandrare som inte är läskunniga eller vars läskunnighet först håller på att utvecklas i första hand hänvisas till läskunnighetsskedet inom den grundläggande utbildningen för vuxna när den möjligheten finns på orten och det är motiverat med beaktande av den studerandes mål och situation som helhet. Största delen av dessa personer saknar också allmänbildande grundläggande kunskaper som den grundläggande utbildningen för vuxna skulle kunna erbjuda dem.
- Invandrarstuderande som inte har beredskap att delta i heltidsstudier, som inte omfattas av arbetskraften eller som av andra orsaker behöver flexibla undervisningslösningar skulle ha störst nytta av sätten att ordna utbildning som är typiska för det fria bildningsarbetet.

3. Flexibla studievägar behövs för olika slags studerande

För många invandrarstuderande är snabba utbildningsvägar ändamålsenliga. I synnerhet för invandrare som inlett sina studier i Finland med svag grundläggande kompetens kan strävan efter snabbare avlagd utbildning och övergång till arbetslivet dock på lång sikt bli en risk med tanke på den sociala och ekonomiska jämlikheten. Om den studerande inte uppnår en gedigen grundläggande kompetens under utbildningen är han eller hon sårbar i arbetslivets brytningskedan. Invandrare ska också ha möjlighet att kontinuerligt lära sig och avancera under karriären.

Rekommendationer

- Utvärderingsgruppen rekommenderar att undervisnings- och kulturministeriet utvecklar finansieringssystemen för de olika utbildningsformerna så att långsamma utbildningsvägar är möjliga för de studerande som behöver dem för att stärka sina grundläggande kunskaper.
- En flexibel övergång till arbetslivet för invandrare med högre kompetens bör fortsättningsvis stödjas.
- Utvärderingsgruppen rekommenderar att undervisnings- och kulturministeriet och arbets- och näringsministeriet utvecklar de arbetande invandrararnas möjligheter att stärka sina grundläggande färdigheter och kunskaper i finska eller svenska till exempel genom utbildning inom det fria bildningsarbetet eller som arbetskraftsutbildning.

Ämnesord: invandrare, yrkesutbildning, fritt bildningsarbete, grundläggande utbildning för vuxna, utvärdering, utbildning, utbildningsvägar, sysselsättning